

Ejderha Yılında Çin'in Rusya ve Ukrayna Yaklaşımı

Prof. Dr. Sema Kalaycıođlu

Bu yıl Çin için Ejderha yılı. Bu yıl doğan çocukların daha şanslı kabul edildiği, varsayılan şansı yakalamak için ailelerin büyük gayret gösterdiği bir yıl 2024. Aynı inanç Tayvan, Singapur, Hong Kong, Japonya ve Malezya içinde söz konusu. Ancak diğer ülkelerden farklı olarak uzun yıllar tek çocuk politikasını bir nüfus kontrolü olarak sürdüren Çin'de bu inanç, iyi çocuk yetiştirme ve yüreklerde onların geleceği ile ilgi aslan beslemek için bir bahane olmuş. Böylece batıl bir itikadın ancak özen ve emekle semere verdiği inancı ile rasyonelleşmiş. Çin acaba 2024 de ejderhanın verdiği özgüven ve ivmeyle ne gibi yeni fırsatlar yakalayıp, hangi yeniliklerle dünyayı şaşırtacak?

Temkinli Adımlarla İlerlemenin Başarısı

Çin'in 2024 de, binlerce yılın batıl inancını kutsayan bir perspektifle akılcı planlar yapması, böylece küresel gücünü ve etkisini tahkim etmek istemesi pek şaşırtıcı olmaz. Nitekim bu yıl ABD nin dünya liderliğine karşı olan ülkelere sıcak mesajlar vererek, öncü rolü üstlenmeye her zamankinden daha hazır olduğunu hissettiriyor. Gerçekçi Çin yönetimi artık ideolojik faylarla değil de serbest piyasa ve serbest ticaret kuralları nedeni ile bölünmüş dünyada, bu ülkelerle daha fazla ekonomik, sosyal ve askeri işbirliği yaparak, kısmi bir birlik sağlayabilmeyi umuyor. Yakın ilişkiler kurmaktan, küçük, büyük armağanlarla küresel güney liderlerini ve kanat önderlerini ödüllendirmekten çekinmiyor. İş kirli kuralına göre oynamayı olağan sayıyor. Yani değiştiremeyeceği şeyleri kullanıyor. Öte yandan olumsuz propaganda makinasına dayanıyor. Aslında bu işi mertçe yapsa ejderhanın şansına daha uygun olurdu.

Suudi Arabistan ve İran ilişkilerinin normalleşmesine yaptığı katkı dünyaya parmak ısırtmıştı. Bunun devam etmesi için göstereceği gayret merak hala konusu. Ama kendine yol arkadaşı olarak seçtiği ülkelerin insan hak ve özgürlükler, demokrasi ve hukukun üstünlüğü açısından sicili bozuk ülkeler olması, yine Çin'in itibarına gölge düşürüyor. Hemen her sektörde gözü pek altyapı ve üstyapı yatırım hamlelerine devam ederek Latin Amerika, Afrika ve özellikle Orta Dođu'ya nüfuz ediyor. Proje yardımı ve finansman sağlıyor. Rusya-Ukrayna, İsrail-Filistin savaşları ile hareket kabiliyeti daralan bir dünya var. Afrika'da bitip tükenmeyen aşiret kavgaları, açlık kıtlık ve sefalet, zor koşullara şerbetli Çinli kamu ve özel girişimcilere yeni fırsat kapıları açıyor. Çin küresel büyümenin düşmesi ile bu bölgelere resmi dış yardım ve uzmanlık götürüyor.

Dođrudan veya ortaklı hisse yatırımlarını devam adımlarla yürürcesine yaparken, harita üzerinde ulaşılmadık köşe bırakmıyor. İlerleme kaydettiği alanlarda bölgeler arasında rekabet değil, tamamlayıcılık yarattığı izlenimini veriyor ve buna odaklanıyor. Çin abartmıyor, yaptıkları ile gereksiz övünmüyor. Veriyor, alacağını bir bakkal defterine yazıyor. Göç almıyor. Ama hemen her ülkede çalışan, çalıştıran bir diaspora yaratmış durumda. Kendine özgü sanayi ve hizmet politikaları, siyasi ve ekonomik rejim tercihinin tamamlayıcılığı ve bunu sağlayan etkin kamu bürokrasisi şimdi küresel güneyde yer alan birçok ülkeye cazip geliyor. Yıllarca sömürge boyunduruğunda yaşamış, ama bağımsız olunca pek bir şey başaramamış ülkelere güven ve ilham, daha da önemlisi imkân veriyor. Üstelik titizlikle tuttuğu bakkal defterindeki alacaklarını tahsil edemezse, ipotek ettiği mallara, limanlara ve madenlere el koymasına rağmen hala bir yeni sömürgeci olarak algılanmıyor. Ama başarısının arkasındaki gerçeğin yüksek tasarruf, öz sermaye ile yatırım, eğitim ve teknolojik ilerleme lokomotifini olduğunu da fark edilmiyor. Ejderhayı örnek almak varken, ondan ne koparırsak peşinde olanların aymazlığı akıl almaz durumda. Oysa akılcı kendine kılavuz etmiş ejderha bu yıl yine atağa geçmiş durumda.

Çin'in Rusya ve Ukrayna Yaklaşımı

Çin halen dünyada 120 i aşkın ülkenin en büyük ticaret ortağı. Öyle ki Rusya'nın bile şu anda enerji ticaretinde önemli bir paya sahip. Ancak Rusya, Çin ile henüz Kuşak-Yol projesinin geniş coğrafyasından geçişi ile ilgili bir mutabakat muhtırası imzalamış bile değil. Kuzey koridorun Sibiryaya üzerinden, orta koridorun ise OBOR trenlerine hilal çizdirerek Moskova'ya uğraması Çin'in orijinal planında var. Tabii yaptırımları göze alarak Çin 2024 ü belki Rusya'yı ikna yılı olarak kullanabilir. **Keşke önce savaşı durdurmaya ikna edebilse. İşte o asıl zaman dünya lideri olarak ABD nin pabucunu dama atar. Ama işte savaşlarla bölünmüş bir dünya Çin'in işine geliyor. Toz dumandan daha fazla çıkar sağlayacağını hesaplıyor. BM güvenlik konseyinde birçok barış adımına taş koyunca, insana "diğerlerinden ne farkı var?" dedirtiyor.**

Rusya ile ilişkilerindeki karşılıklı bir güven eksikliği hiç yabana atılmamalı. Bugüne kadar Çin'in, Güney Çin Denizindeki egemenlik iddiasını desteklemeyen Rusya, Ukrayna üzerinden Avrupa güvenliğini tehdit ederken, aslında Batının suyuna gidiyor. Ama belki de Çin'i daha sonra, böyle bir kabulde, verebileceğinden daha fazlasını vermeye ikna edebileceğinin hesabını yapıyor. Şimdilik Ukrayna ile savaşmayı ve tarihi iddialarla batıya doğru yayılmayı, 10 yıl önceki "doğuya dönme" projesine tercih ederek, Çin trenlerinin yarı donmuş Sibiryaya topraklarına girmesine yine güvenlik endişesi ile geçit vermiyor. Rusya'nın Çin ile geçmişte imzaladığı "Pasifik'in Gururu" (Pride of the Pasific) veya "Sibiryaya'nın Gücü" (Power of Siberia) doğal gaz projesinin hangi aşamada olduğu ise pek belli değil. Orada hem Putin'in işi yokuşa sürmesi, hem de Çin'in isteksizliği aynı anda etkili. Zaten eğer Çin doğal gaz ihtiyacının sadece yüzde 5 ini Rusya'dan sağlıyorsa, onca yatırıma ne gerek var? 10-12 yıl önce batıya karşı ittifak gösterisi yaptılar ya! İşte o kadar.

2013 de Çin'in Xi'an şehrinden başlayıp, Sincan'dan Orta Asya'ya geçen, İran ve Türkiye üzerinden, Balkan ülkeleri ve Orta Avrupa'ya ulaşan OBOR trenlerinin orta koridorunda Ukrayna'nın yer almaması hayli ilginç. Oysa Çin ve Ukrayna arasında 2008 den sonra gelişen ilişkiler, iki ülkenin 2013 den itibaren çok sayıda ekonomik işbirliği ve altyapı güçlendirme anlaşmasının imzalanması ile sonuçlanmıştı. Hatta 2019 yılında Çin, Ukrayna'nın en önemli ticaret ortağı haline gelmişti. Ama Kuşak-Yol projesinin Ukrayna'ya uzanması için 2017 yılında imzalanmış olması gereken mutabakat muhtırasından haber olmamakla birlikte iki ülkenin 2020 de imzaladığı ortak yol, köprü ve demiryolu projesi anlaşmalarının ne kadarı hayata geçirildi pek belli değil. Ya Çin Devlet Güvenlik Bakanlığı bünyesinde yer alan istihbarat dairesi Ukrayna'da olacakların kokusunu çok önceden aldı ve ilişkileri dondurdu veya nehirlerle bölünmüş Ukrayna topraklarına ray döşemek yerine, önce Rusya'ya daha fazla girmeyi denemek için zaman kolluyor.

Tabii savaştan önce yolsuzluk batağına saplanmış olan Ukrayna bürokrasisi ile uğraşmak da Çin'in işine gelmemiş olabilir. Ukrayna'nın altın sarısı buğdayını, OBOR trenleri ile Orta koridordan Çin'e göndermek için bir girişimi olsaydı acaba Rusya'nın Ukrayna saldırısını engeller miydi? Ne Rusya'ya yeterince uzak, ne de Ukrayna'ya yeterince yakın olamayan Çin, büyük bir sorunun çözümüne de uzak duruyor. Bu tutum ise ejderha yılında, Çin'in küresel imajı için iyi değil. Kaydettiği büyük ekonomik başarıya rağmen dünyanın netameli bir köşesindeki barış beklentisine cevap veremeyen ejderhanın siyasi gücü ne olabilir ki?